

JÁN BALTAZÁR MAGIN

(1681 Vrbové - 1735 Dubnica nad Váhom)

vrbovský rodák, autor prvej národnej obrany Slovákov, básnik
K 280. výročiu úmrtia

Ján Baltazár Magin sa narodil 6. januára 1681 vo Vrbovom v zemianskej rodine. Presný dátum jeho narodenia poznáme až od roku 1942, keď bola zverejnená matrika jezuitského noviciátu v Trenčíne za roky 1655 – 1773. Dovtedy sa uvádzal rok 1682, ktorý bol vypočítaný odpočtom veku od roku úmrtia. Z jeho priamych príbuzných poznáme sestru Máriu, ktorá sa vydala za zemana Halačiho. V prípade Jána Baltazára Magina nevieme nič o jeho rodnom dome. Dokonca aj miesto jeho narodenia – Vrbové – bolo treba zisťovať. Podarilo sa to v tridsiatych rokoch minulého storočia literárnemu historikovi Antonovi A. Banikovi (1900-1978). Keďže matrika pokrstených (narodených) za Vrbové sa z obdobia, keď sa narodil Ján Baltazár Magin, nezachovala, jeho pôvod z Vrbového uvedený historik a filológ preukázal na základe iných prameňov. Okrem iného z najstarších matričných záznamov zistil, že zemianska rodina Maginovcov vo Vrbovom naozaj koncom 17. a na začiatku 18. storočia žila. Chceme upozorniť aj na iný vzácny doklad prítomnosti rodu vo Vrbovom, ktorý doteraz nebol dostatočne využiteľný. Ide o chotárny názov Maginky (Maginkí). Hon sa v súčasnosti nachádza síce v katastrálnom území Prašnika, ale v minulosti (do roku 1958) spolu so všetkými časťami (osadami) tejto novovytvorenej kopaničiarskej obce patril Vrbovému (s výnimkou Pustej Vsi). Pôvod Jána Baltazára Magina z Vrbového potvrdilo i zistenie, že na tunajšej fare založil omšový základnu.

Teológiu študoval v Pazmaneu vo Viedni. V r. 1706 bol vysvätený za kňaza, ale ešte dva roky z vlastného vedeckého záujmu pokračoval v štúdiu tzv. špekulatívnej teológie na teologickej fakulte viedenskej univerzity. V r. 1708 získal akademickú hodnosť bakalára. V r. 1709 – 1712 bol farárom v Jarku a v r. 1712 – 1717 v Košeci. V r. 1717 – 1718 žil v noviciáte jezuitov v Trenčíne. V r. 1717 je v tamojšej matrike zaznamenaný pod číslom 694 ako *Joannes Magin, Ungarus, Verboviensis, predtým farár košecký, ovládajúci dobre len reč slovenskú (slavonicam)*. Po maďarsky vtedy vedel nadpriemerne a po nemecky priemerne.

Tu si všimnime, že národnosť má uvedenú uhorskú, ale dobre ovláda na prvom mieste reč slovenskú. Je nad slnko jasné, že záznamy matrik o národnosti zo staršieho obdobia treba kriticky vyhodnocovať.

Od r. 1719 bol Magin až do smrti farárom v Dubnici nad Váhom. V r. 1730 ho vymenovali za cenzora tlačiarne v Púchove. Od r. 1731 bol titulárnym kanonikom Nitrianskej kapituly, v tejto funkcii sa zúčastňoval na súdnych pojednávaních Trenčianskej stolice. Zomrel 27. marca 1735 v Dubnici nad Váhom. Pochovaný je v krypte dubnického kostola.

Ako kňaz sa venoval s pozoruhodnou horlivosťou práci na duchovnom a hmotnom povznesení poddaného ľudu. Hneď po príchode do Dubnice sústredil pozornosť i na starobylý gotický Chrám sv. Jakuba. Postupne obnovil a doplnil jeho vnútorné zariadenie a usiloval sa čo najviac zveladiť chrámový spev a hudbu, preto v roku 1724 zadovážil nový deväťmtáčiový organ od kremnického organárskeho majstra Martina Zorkovského a na veľké sviatky zaviedol orchestrálnu chrámovú hudbu. Samozrejme ťažiskovým pre neho bolo pôsobenie pastoračné. Z dostupných dubnických matrik napríklad vieme, že 15. augusta 1730 zorganizoval vo farnosti birmovku, ktorú v dubnickom kaštieli vysluhoval ostrihomský arcibiskup a uhorský prímas Imrich Esterházi (1663 – 1745).

Magin bol rozhradenou osobnosťou. Zaujímal sa aj o verejnopolitické pomery a spoločenské otázky. Oboznámil sa so širokou šká-

lou staršej a novej literatúry. Už od čias štúdií si zhromažďoval knihy. Bernolákovec Andrej Mésaroš (1741 – 1812) spomína, že zanechal pre farskú knižnicu „premoňhé knihy“.

Ovocím dôkladného štúdia klasických, humanistických i súčasných autorov bolo Maginovo latinské dielo *Tractatus Theologici et Philosophici [Teologické a filozofické rozpravy]*, ktoré zostalo v rukopise a pravdepodobne koncom 18. storočia sa stratilo.

Jeho vrcholným dielom je po latinsky písaná prvá národná obrana Slovákov nazvaná:

Murices nobilissimae et novissimae dietae Posoniensis scriptori sparsi, sive Apologia pro inclyto comitatu Trenchiniensi eiusdemque nominis civitate conscripta adversus calumnias, quibus Cervus et Agnus per summam iniuriam ab eodem scriptore sunt onerati. Anno MDCCLXXXIII [Ostne nasypané pisateľovi spisu „Najnovší a najúspešnejší snem v Bratislave“ čiže Obrana slávnej župy Trenčianskej a mesta tohože mena proti osočovaniu, ktorými zahrnul ten istý spisovateľ zvrhovanú nespravodlivo Jeleňa a Baránka (= cechový znak stolice a mesta Trenčína) roku 1723].

Knižne vyšla v Púchove v r. 1728. Bola to vlastne Maginom zredigovaná kolektívna odpoveď slovensky citiacej šľachty, zemanstva a meštianstva Trenčianskej stolice na urážky Slovákov v hanlivom spise (z r. 1722) v Trnave pôsobiacieho profesora Bencsika. Magin zdôrazňoval, že Slováci ako občania Uhorska musia byť rovnoprávni s Maďarmi a mať i rovnaké práva. Prvý poukázal na etnickú celistvosť slovenského národa, vymedzil jeho územie a hranice a zdôraznil svojprávnosť Slovákov.

Maginova obrana nášho národa vzhľadom k svojej závažnosti a fundovanosti zaujala významné miesto v procese formovania národného povedomia.

Pôvodca *Apológie*, ako sa dielo zvykne skrátene nazývať, bol erudovaný vzdelanec so širokou škálou poznatkov a vedomostí, vynikajúci znalec nielen antických dejín, ale aj histórie práva, ktorý vedel adekvátne interpretovať uhorské zákonné nariadenia. Išlo o vynikajúci typ odborníka, pretože obsah jeho obranného spisu sa opiera o neobyčajne bohatý výber literatúry, či už antických, humanistických alebo súdobých autorov. Je to dôkaz jeho sčítanosti, ale aj dobrej orientácie v tvorbe historikov týkajúcej sa problematiky, ktorá sa pertraktuje v *Apológii*. Vysoký stupeň erudície, klasickej a humanistickej vzdelanosti je svedectvom toho, že išlo o autora, ktorý bol skutočnou vedeckou osobnosťou, ovládajúcou problematiku rozličných vedeckých odborov, napr. geografie, etnografie, filozofie, práva, klasickej filológie, poetiky, atď., čiže v podstate o všestranne vzdelaného polyhistora.

Pri čítaní jeho diela vyvstávajú niektoré pozoruhodné momenty. V prvom rade veľmi vysoká vzdelanosť autora (ako sme už spomenuli), neobyčajný diplomatický tón a obratnosť, do ktorej zapadá aj spôsob podania zmyšľaného zámeru pomocou troch postáv, ktoré sa zúčastnili na veľmi vážnej rozprave o probléme, ktorý Bencsikovo hanopis vyvolal. Krycie mená postáv boli vzaté z gréčtiny. Ich dešifrovanie umožňuje spoznať aspoň toľko, že jeden z účastníkov bol trenčiansky lokálpatriot, resp. mešťan (**Polifilus**), druhý bol príslušníkom urodzeného stavu z okolia Trenčína (**Gnorimenes**) a tretí musel byť sám Magin, skrytý za pseudonymom **Gnorimednopoliprostatus**, akýsi predsedajúci a usmerňujúci diskusiu.

Údaj o predpokladanom Maginovom autorstve *Apológie* bol uverejnený už v r. 1806 v 38. zväzku diela uhorského historika Štefana Katona *Historica critica regni Hungariae* („Magin Joannes, parochus Dubnitzensis, creditur auctor esse huius libri.“).

Historička Mária Vyučajlová (1921 – 2003) sa usilovala spochybniť už pred niekoľkými desaťročiami a ešte aj krátko pred svojou smrťou opäť Maginovo autorstvo tohto anonymne vydaného diela v prospech Mateja Bela, ale jej argumentácia sa vo vedeckých kruhoch nestretla s kladnou odozvou. Najnovšie sa na základe rukopisnej marginálnej poznámky v originálnom výtlačku *Apológie* (s. 97), ktorý vlastní Diecézna knižnica v Nitre, podarilo potvrdiť Magina ako jej pôvodcu. Vyplýva to zo zápisu Jána Baloga, farára zo Skalky, v ktorom sa r. 1794 rozpomína na svoje niekdajšie účinkovanie v Beckove. Poznámku urobil v pasáži knihy, kde autor hovorí o Jánovi Ráčaiovi, bývalom beckovskom farárovi, neskôr nitrianskom kanonikovi a vyvolenom prištinským biskupovi, ešte ako o živom († 1728).

Z Maginovej latinskej básnickej tvorby je známy náhrobný veršový nápis z roku 1725 na kamennom epitafe Štefana Dubnica (Dubnického). V r. 1729 zložil podľa vzoru Vergíliových bukolík báseň *Carmen nuptialis [Svadobná pieseň]* na počesť druhého manželstva svojho patróna župana Jozefa Ilesháziho (1700 – 1766). Báseň sa zachovala v rukopise. Vyšla až v r. 1981 paralelne v latinskom origináli a v slovenskom preklade pod názvom *Ekloga*.